

**OSLO
STATSADVOKATEMBETER**

Sakkyndighet i straffesaker om seksuallovbrudd

Kurs i klinisk rettsmedisinsk sakkyndighet for overgrepsmottak

- 1. Bakgrunn om bevissituasjonen i retten i voldtekts- og overgrepssaker**
 - Kriteriene for at en hendelse vil være straffbar som voldtekt
 - Beviskravene i straffesaker
 - Bevismomenter i saker som står "ord mot ord"
- 2. Rollen som sakkyndig vitne**
- 3. Betydningen av observasjonene gjort på legevakten i straffesaken**
- 4. Bevisførselen i retten**
- 5. Mulige svakheter/forbedringspotensiale**

Hva er en "voldtekt"?

"Straffeloven § 291. Voldtekt

Med fengsel inntil 6 år straffes den som har seksuell omgang med noen som verken i ord eller handling har samtykket til det.

Straffen er fengsel inntil 10 år for den som

- a. skaffer seg seksuell omgang ved vold eller truende atferd,*
 - b. har seksuell omgang med noen som i ord eller handling gir uttrykk for ikke å ville det,*
 - c. har seksuell omgang med noen som er ute av stand til å motsette seg handlingen, eller*
 - d. ved vold eller truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv*
- Hva er "seksuell omgang"?
 - Første ledd: "Bare ja er ja" – krav om samtykke implisitt eller eksplisitt – ikke formkrav
 - Andre ledd bokstav b: "Nei betyr nei"

Hva er en "voldtekt" (forts)

- Krav om forsett
- Betydning for bevissituasjonen?
- Betydning for straffutmålingen?
 - Minstestrafen på 3 år for samleievoldtekt er opphevet
 - Normalstraffenivået på 4 år for samleievoldtekt videreføres
 - Voldtekt som ikke er ved samleie straffes mildere, ofte rundt 3 år eller lavere
- Grov uaktsom voldtekt (straffeloven § 294)
- Grov voldtekt (straffeloven § 292)
 - Skjerpet strafferamme til 15 år hvis begått av flere i fellesskap eller på særlig smertefull eller særlig krenkende måte
 - Gjelder ikke for "bare ja er ja"-voldtektene eller grov uaktsom voldtekt
 - Ytterligere skjerpet strafferamme til 21 år ved død eller betydelig skade på kropp eller helse
- "Betydelig skade" kan være et sentralt tema

Nærmere om sove/bevisstløshets/frysvoldtekter

- Krav om at fornærmede objektivt sett har vært ute av stand til å motsette seg seksuell omgang, og
- Krav om at gjerningspersonen forstod dette / holdt det som mest sannsynlig (forsett)
- Eventuelt: burde forstått dette og kan bebreides i sterk grad for handlingen (grov uaktsomhet)

Beviskravene i straffesaker

- "Utover enhver rimelig tvil"
- Beviskravene gjelder både de konkrete omstendighetene som gjør at en straffbar handling har begått, og at gjerningspersonen har hatt forsett (eller grov uaktsomhet)
 - Er tiltalte rett gjerningsperson?
 - Har det vært seksuell omgang?
 - Var fornærmede "ute av stand" til å motsette seg handlingen?
 - Forstod tiltalte dette?

Noen momenter i en troverdighet/pålitelighetsvurdering

- Motiv for å gi en uriktig forklaring?
- Mulige årsaker til feiloppfatninger (rus, psykisk sykdom etc)
- Endringer i forklaringen?
- Følelsesuttrykk og senfølger?
- Tidligere historikk?
- Passer øvrige deler av forklaringen med andre bevis?
- Fremstår forklaringen logisk og sannsynlig?

"Ord mot ord"?

Høyesterett i Rt. 2011 s. 641:

"I vår sak foreligger det motstridende forklaringer fra fornærmede og domfelte om hvorvidt overgrepene har funnet sted. ... I saker som gjelder seksuelle overgrep, er det ikke uvanlig at tiltalte og fornærmede har motstridende forklaringer om hva som har skjedd. Det er heller ikke uvanlig at det ikke foreligger andre bevis i saken. Domstolen må i slike tilfeller som utgangspunkt ha anledning til å domfelle ut fra en **troverdighetsvurdering**."

Troverdighet vs pålitelighet

Hvordan blir opplysninger fra overgrepsmottaket brukt i troverdighets/pålitelighetsvurderingen?

- Funn av skader og merker blir vurdert opp mot fornærmedes forklaring om hendelsen.
- Fornærmedes forklaring på overgrepsmottaket (både om overgrepet og foranledning++) vil bli holdt opp mot senere forklaringer i avhør og i retten.
- Foto av klær og skader
- Hvordan fornærmede har fremstått følelsesmessig ved mottak/undersøkelser og ved oppfølgingen vil bli vurdert.
- Psykiske senfølger kan være en indikasjon på at fornærmede har opplevd et psykisk traume
- Blodprøveresultatet, klinisk vurdering av påvirkning og muntlige opplysninger om rusinntak vil bli vektlagt for påliteligheten av fornærmedes observasjoner.
- Passer forklaringer om hjelpeløshet med sakkyndig kunnskap om tonisk immobilitet, søvn, reaksjon på rus eller bevisstløshet?

Svakheter?

- Ikke opptak av mottakssamtale og legeundersøkelse
- Sjelden dokumentasjon av blåmerker etter noe tid
- Tilstrekkelig kontakt mellom sakkyndig vitne og aktor før hovedforhandlingen?
- Tilgjengelig dokumentasjon for frysreaksjoner/sakkyndiguttalelser?

Bevisførselen for retten

- Bevisførselen innrettes etter stridstemaene i retten
- Behov for sakkyndige vitner (DNA, toksikolog, rettsmedisiner, søvnforsker) vurderes parallelt med behovet for sakkyndig vitne fra overgrepsmottaket
- Opplesning av sporsikringsjournalen vs vitneførsel fra lege ved overgrepsmottaket eller personen som hadde innkomstsamtalen med fornærmede
- Illustrasjonsmappe
- Betydningen av fenomenforståelse hos retten av hva frysreaksjoner er og symptomer på dette

Rollen som sakkyndig i retten

- Sakkyndig vs. vitne
 - Formelle kompetansekrav?
 - Habilitets- og uavhengighetskrav?
 - Anledning til tilstedeværelse før egen forklaring
- Rettsoppnevnt sakkyndig vs partsoppnevnt sakkyndig
 - Mandat, erklæring, seleksjon og honorering
- Behov for å følge bevisførsel før forklaringen?

OSLO
STATSADVOKATEMBETER

Spørsmål?